

Sumar Executiv

Republica Moldova a aderat la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 87-XIII din 28.04.1994, precum și la Protocolul Opțional la CEDAW prin Legea nr. 318-XVI din 15.12.2005, acesta intrând în vigoare pentru țara noastră din 28.02.2006.

Prezentul raport este al VI-lea Raport periodic (în continuare Raport), elaborat de către Guvernul Republicii Moldova, cu privire la implementarea CEDAW din 2013 și până în prezent. Conform legislației naționale, la elaborarea raportului au fost utilizate date statistice oficiale, rezultatele studiilor validate.

Raportul este compus din două părți: Partea I – reflectă specificul național al Republicii Moldova cu referire la: situația demografică, economică, socială, culturală; structura Constituțională, politică și legală, precum și cadrul general de protecție și suport al drepturilor omului; și Partea II – cuprinde raportarea propriu-zisă per articole asupra implementării Convenției în Republica Moldova.

Partea I

Pe parcursul anilor 2013-2016 evoluția proceselor demografice se caracterizează prin descreștere a principalilor indicatori demografici. Conform datelor Recensământului populației și a locuințelor din 2014, se atestă un număr mai mic al populației de 2998,2 mii, dintre care 51,8% femei și 48,2% bărbați. Reducerea natalității a provocat un dezechilibru în structura pe vârste a populației și a intensificat procesul de îmbătrânire demografică, coeficientul de îmbătrânire constituind 17,2% în 2016, cu 1,3 p.p mai mult decât în 2013.

În perioada de raportare, principalii indicatori macroeconomici au înregistrat o creștere. În anul 2016, **produsul intern brut** (PIB) a însumat 135,397 milioane lei, prețuri curente de piață, în creștere cu 34,887 mil lei față de anul 2013.

Deși **venitul mediu disponibil** al populației a crescut de două ori în perioada 2010-2015, decalajul dintre cei care trăiesc la oraș și sat s-a acutizat. Pe fundalul creșterii veniturilor populației **nivelul sărăciei** înregistrează o tendință stabilă de reducere. În ultimii 5 ani acesta s-a diminuat de circa 2 ori, astfel încât rata sărăciei în 2015 a constituit 9,6%. Unul dintre cele mai vulnerabile grupuri ale populației afectate de riscul sărăciei sunt pensionarii. Persoanele sărace și cele mai sărace 40 la sută din populație sunt concentrate în zonele rurale.

Cu referire la **serviciile de sănătate**, calitatea prestării acestora diferă de la un raion la altul al țării, în special mediul urban în comparație cu cel rural, fiind atestate anumite inegalități pentru locuitorii diferitelor regiuni de a beneficia de asistență conform standardelor.

În țară **accesul la serviciile medicale a tinerilor până la 18 ani, precum și unor categorii de persoane (alte 9 profiluri) sunt** garantate de către stat, prin oferirea gratuită a poliței de asigurare medicală.

În pofida măsurilor întreprinse pe parcursul ultimilor ani în vederea restructurării sistemului de sănătate, în mod special în domeniul mamei și copilului, indicatorul **mortalității materne** a înregistrat fluctuații în perioada 2010-2017 (de la 44,5 în 2010, la 17,6 în 2017), ținta propusă în ODD de 13,3 ne fiind atinsă. În **structura deceselor materne** predomină cauze precum: hemoragiile, complicațiile septico-purulente, eclampsiiile, patologia extragenitală.

Pe parcursul ultimilor ani au fost atinse rezultate semnificative în ameliorarea calității serviciilor de întrerupere a sarcinii, prin implementarea metodelor sigure. Deși se înregistrează tendința de diminuare a numărului de avorturi la 1000 de născuți vii, acesta rămâne a fi în continuare mare.

Prevenirea infecției HIV rămâne a fi o problemă sensibilă de sănătate publică în Republica Moldova. Datele statistice oficiale indică o creștere a numărului de cazuri noi HIV – de la 714 (2013) la 835 (2017).

Situația epidemică prin sifilis și gonoree notifică o curbă descendentă, dar neuniformă. Incidența la 100 mii populație pentru sifilis este de 44,41 în anul 2016, comparativ cu 60,0 în 2013, iar pentru gonoree – 22,15 și 27,2 respectiv.

O problemă aparte pentru sănătatea publică, care afectează femeile și, în special, bărbații sunt maladiile social-condiționate. Comportamentul adictiv și anume consumul nociv de alcool este recunoscut ca o problemă gravă.

Problema fumatului femeilor și bărbaților se află în vizorul atenției atât a structurilor de stat cât și a întregii societăți, provocând mai multe discuții controversate. Astfel, în urma mai multor demersuri din partea societății civile, dar și în urma acțiunilor anti-tutun la nivelul Uniunii Europene, Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova au întreprins măsuri de interzicere a fumatului în spațiile publice închise și deschise, precum și a interzicerii publicității țigărilor.

Cu referire la **serviciile de educație**, rata de cuprindere pe sexe în învățământul preșcolar atestă tendințe de creștere de la 83,8 % în anul de studii 2013/2014 până la 86,3 în anul 2016/2017. Pe când în treptele de învățământ primar și gimnazial se atestă o ușoară tendință de descreștere. Diferențele de sex a ratei de cuprindere pe nivele educaționale sunt ne semnificative.

Pe parcursul perioadei de raportare (2013-2016) se atestă o descreștere continuă a numărului de elevi/studenti în instituțiile de învățământ. Situația este determinată de factorul demografic, dar și de factorul migrațional.

În perioada de raportare, în pofida eforturilor depuse de către autoritățile publice, **situația pe piața muncii** este în continuare una critică, iar principalii indicatori ai ocupării forței de muncă au înregistrat niveluri scăzute în ultimii ani. Deficitul de locuri de muncă de calitate, productivitatea joasă a muncii și veniturile mici, dezvoltarea economică nefavorabilă a mediului rural, tratarea discriminatorie a unor grupuri de populație pe piața muncii și capacitățile instituționale modeste au amplificat sărăcia, au perpetuat excluziunea socială și au generat migrația externă de muncă ca o alternativă a șomajului și ocupării informale.

Rata de ocupare în 2016 în rândul femeilor înregistrează valori mai inferioare (39,0%) în comparație cu bărbații (43,0%), dar în ușoară creștere comparativ cu anul 2013 (37,0% femei și 41,8% bărbați).

În pofida faptului că **rata șomajului** a bărbaților este mai înaltă (în 2016 – 5,5%) comparativ cu cea a femeilor (2,9%), femeile întâmpină mai multe dificultăți decât bărbații pe piața muncii, legate și de specificul de gen.

În perioada de raportare, s-au redus discrepanțele de gen referitoare la salarizarea femeilor și bărbaților (în 2010 discrepanța dintre salariul mediu al femeilor cu cel al bărbaților constituia 24%, iar în 2016 – 12,8%, în 2017 – 14,5%).

Remarcăm realizări importante în **sistemul de protecție socială**, cum ar fi: instituirea Inspecției Sociale, Consiliului Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale, Agenției Naționale Asistență Socială.

Totodată menționăm că în contextul atingerii țintelor ODD 2030, au fost lansate mai multe reforme în domeniul protecției sociale, cum ar fi: reforma sistemului de pensionare, reforma dezinstituționalizării persoanelor adulte și copii, a sistemului de asistență a persoanelor cu dizabilități și a sistemului de salarizare. Analizele ex-ante ale acestor domenii au evidențiat inegalitățile persistente care se

răsfrîngeau negativ asupra femeilor. Prin urmare, obiectivele prestabilite ale acestor reforme sectoriale ținesc inclusiv la eliminarea inegalităților și discriminării din perspectivă de gen.

Cu referire la **structura politică a țării**, la 1 ianuarie 2017 erau înregistrate 45 partide politice, dintre care doar 4 partide au femei lidere (Partidul Național Liberal, Partidul Conservator, "Partidul Acțiune și Solidaritate" și Partidul Socialiștilor). La etapa actuală Ministerul Justiției nu dispune de date referitor la componența partidelor dezagregată pe sex, deoarece procedura de înregistrare nu prevede acest lucru

În anul 2017, Republica Moldova a implementat reforma electorală care a presupus tranziția de la sistemul reprezentării proporționale pe liste de partid către un sistem paralel mixt de vot, în care 50 de membri ai Parlamentului vor fi aleși în circumscripții uninominale, folosind sistemul majoritar, iar 51 de deputați pe liste închise de partid conform principiilor reprezentării proporționale.

În perioada de raportare ponderea femeilor în funcții de judecătore este în creștere, de la 40,9% în 2013, la 47,7% în 2016.

Ponderea femeilor procuratoare din total procurori la fel a înregistrat o creștere, cu 3 puncte procentuale, de la 30,7% în 2013, la 33,7% în 2017. Însă se atestă o discrepantă semnificativă în ponderea femeilor procuratoare în funcție de conducere, comparativ cu cea a bărbaților.

Eforturi considerabile au fost depuse în promovarea principiului egalității de gen în sectorul de securitate și apărare, printre care menționăm: desfășurarea studiilor, analizelor prin prisma de gen, elaborarea materialelor didactice și resurselor informaționale pentru profesioniștii din domeniu, aprobarea Programului național de implementarea a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 și a Planului de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia.

Întru îmbunătățirea funcționalității **sistemului de protecție a victimelor violenței în familie** au fost operate modificări în cadrul normativ, prin stabilirea și diversificarea măsurilor de protecție adresate victimelor și copiilor lor, cum ar fi: ordinul de restricție de urgență, ordonanța de protecție. Menționăm că pe parcursul a 9 luni 2017 au fost aplicate peste 2160 ordine de restricție.

După semnarea în februarie 2017 a Convenția de la Istanbul, Guvernul a aprobat prima Strategie națională cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2018-2023, urmînd ca în perioada următoare să asigure implementarea acesteia și, implicit, pregătirea pentru ratificarea Convenției.

Cît privește **cadrul normativ de protecție a drepturilor omului la nivel național**, legislația Republicii Moldova stipulează drepturi egale pentru femei și bărbați în toate domeniile vieții publice și private. În perioada de raportare cadrul normativ și instituțional privind promovarea și protecția drepturilor omului, a asigurării egalității de gen precum și prevenirii și combaterii violenței și traficului de persoane a fost continuu perfecționat potrivit standardelor internaționale, priorităților naționale și aspirațiilor de integrare europeană, inclusiv în vederea realizării Recomandărilor Comitetului cu privire la eliminarea discriminării față de femei. Astfel, Republica Moldova a adoptat strategii în domeniu: Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați pe anii 2017-2021, Strategia națională cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2018-2023 și Strategia națională pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pentru perioada 2018-2023. Totodată menționăm că la etapa actuală, are loc procesul de elaborare a unui nou Plan Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru următorii ani.

La fel au fost desfășurate acțiuni de monitorizare a politicilor implementate, dezvoltat sistemul de date statistice sensibile la gen etc.

PARTEA II

Întru implementarea **articolelor 1 și 2** ale Convenției, în perioada de raportare a fost adoptat cadrul normativ de asigurare a abordării non-discriminatorii, prin Legea nr. 121 din 25.05.2012, precum și creat mecanismul instituțional din domeniu: Consiliul pe Ontru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității.

Totodată, a fost asigurată coraborarea normelor legislative existente la prevederile legislației pe domeniul non-discriminării, prin operarea modificărilor la Legea nr.5-XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, ce au vizat: *inclusiunea definițiilor noi*; extinderea tipologiilor dicriminării după criteriul de sex și prevăzută obligativitatea autorităților publice competente de a înlătura acțiunile ce se consideră a fi discriminatorii.

De asemenea legiuitorul a prevăzut și răspundere pentru faptele de discriminare: disciplinară, civilă, contravențională și penală.

Cu referire la **Articolul 3**, menționăm că mecanismul instituțional de promovare a egalității de gen a fost îmbunătățit fiind extinsă componența subiecților la nivel central și local cu competențe în domeniu.

Astfel, întru dezvoltarea și promovarea femeilor, în cadrul mecanismului instituțional din domeniu au fost instituite **Grupurile coordonatoare în domeniul gender** la nivelul APC, având scopul primar de integrare a dimensiunii de gen în toate politicile și programele sectoriale, implicând în acest context și factorul decizional. La nivel de APL s-au instituit în aparatul Consiliului raional **unități gender**, Președintelui raionului revenindu-i atribuții de coordonare și responsabilizare a tuturor structurilor descentralizate și descentralizate din teritoriu de asigurare a implementării politicii statului pe domeniul de egalitate între femei și bărbați. Inovator este și faptul că rolul de unitate gender este prevăzut chiar și pentru administrația publică locală de nivelul I, în cadrul primăriilor, fiind exercitată de către secretar, care printre atribuțiile sale de bază urmează să asigure garantarea implementării principiului egalității între femei și bărbați.

BNS și MSMPS, cu suportul agențiilor ONU în Moldova, au dezvoltat și pus în aplicare un nou instrument online „Geder Pulse” pentru a facilita vizualizarea și interpretarea datelor statistice de gen de către diferite categorii și utilizatori.

Cu referire la **Articolul 4**, urmare Recomandărilor Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei, Guvernul Republicii Moldova a întreprins unele eforturi în promovarea măsurilor provizorii speciale cu privire la participarea femeilor la luarea deciziilor. Astfel, în scopul sporirii gradului de reprezentare a femeilor la nivelul decizional politic și public a fost promovată în calitate de măsură afirmativă - cota de reprezentare de 40 % a ambelor sexe în procesul decizional. Codul Electoral a fost la fel completat cu prevederi ce vizează respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la întocmirea listelor candidaților pentru alegerile parlamentare și locale. Remarcabil este faptul că legiuitorul a prevăzut în acest context și sancțiuni de nerespectare a cotei propuse și anume refuzul înregistrării listelor de candidați de către *organul electoral*.

Este important de remarcat că urmare a reformei sistemului electoral din anul 2017, s-a trecut de la sistemul electoral proporțional, la sistemul electoral mixt. În acest context, pentru a crea condiții favorabile de accedere a femeilor în politică, au fost adoptate modificări atât în Codul Electoral, cât și în Legea cu privire la partidele politice. Astfel partidele politice care vor respecta cota minimă de reprezentare de cel puțin 40% de candidați femei înaintați în circumscripțiile uninominale vor beneficia de o majorare a suportului bugetar de cel puțin 10% din suma alocată pentru anul bugetar respectivului partid și de un coeficient de multiplicare pentru fiecare candidat femeie ales în circumscripția uninominală conform legislației privind partidele politice și procedurii stabilite de Comisia Electorală Centrală.

În învățământul profesional tehnic secundar, postsecundar și superior la admitere au fost incluse prevederi ce vizează măsuri temporare speciale pentru diferite grupuri vulnerabile. Astfel, **în învățământul superior** s-a stabilit **cota de 15 la sută** din numărul total de locuri (la fiecare specialitate/domeniu de formare profesională), la **învățământul profesional tehnic** la programe de formare profesională tehnică secundară se alocă **20%** din numărul total de locuri, iar la programe de formare profesională tehnică postsecundară și postsecundară nonterțiară se alocă **15%**, toate prevăzute în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară, pentru candidații din diferite grupuri vulnerabile, inclusiv cei de etnie romă, cu dizabilități etc.

În conformitate cu prevederile Strategiei de dezvoltare a poliției 2016-2020 și în vederea realizării acțiunii prevăzute în cadrul Programului de suport bugetar al Uniunii Europene pentru reforma poliției 2017-2020 (componenta A.1.2 „Creșterea participării femeilor în poliție”) a fost elaborat Planul de acțiuni privind creșterea ponderii și rolului femeilor în poliție care își propune până în 2020 să majoreze numărul de femei din personalul poliției până la 20 % a și să asigure un minim de 15% a acestora în rândurile de ofițeri.

Cu referire la **Articolul 5**, printre acțiunile întreprinse de Guvern, în conformitate cu recomandările Comitetului de a combate stereotipurile de gen și a atitudinilor patriarhale cu privire la rolurile femeilor și bărbaților în familie și în societate, menționăm și diversificarea concediilor sociale, prin includerea unui noi tip de concediu destinat tașilor – concediul paternal. Acesta se acordă în baza unei cereri în formă scrisă, în primele 56 de zile de la nașterea copilului, pe o perioadă de 14 zile calendaristice.

În cadrul instituțiilor de învățământ (în 21 de licee din Republica Moldova) în scopul promovării valorilor egalității de gen, relațiilor sănătoase în familie, comunicare non-violență, parteneriat de gen, a fost inclusă disciplina „Relații armonioase în familie”. Masculinizarea și feminizarea profesiilor rămîne a fi o provocare atît în sistemul educațional, cît și pe piața muncii, femeile fiind subreprezentate în așa domenii ca: tehnologii informaționale, construcții, industrie, agricultură. Totodată acestea predomină în domenii ca: servicii, educație, sănătate, asistență socială.

Studiul BNS „Utilizarea timpului”, 2013, relevă o anumită divizare a rolurilor femeilor și bărbaților în realizarea activităților de îngrijire a gospodăriei și familiei. Astfel, femeile sunt ocupate într-o măsură mai mare în activitățile de pregătire a hranei, întreținere a casei, confecționare / întreținere a hainelor/încălțăminte, procurare a bunurilor/serviciilor și de îngrijire a copiilor, bătrânilor sau bolnavilor din familie. Bărbații, în schimb, se ocupă mai mult cu grădinaritul, îngrijirea animalelor, construcțiile și reparațiile în gospodărie.

Conform altui Studiu „Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova” (2015), ponderea bărbaților care, actualmente, se ocupă zilnic de îngrijirea copiilor este foarte mică.

În scopul creșterii gradului de implicare a părinților și a reprezentanților legali în dezvoltarea copiilor, în anul 2015, a fost elaborată Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022.

De asemenea, a fost elaborat suportul metodologic ”Comunicăm eficient cu familia”, destinat echipelor comunitare (educator, asistent medical, asistent social) în vederea îmbunătățirii practicilor de îngrijire și educare a copiilor mici și a incluziunii socio-educaționale a acestora.

În scopul combaterii stereotipurilor de gen și prevenirii și combaterii violenței față de femei și persoanele vîrstnice, MSMPS în colaborare cu alți parteneri, cum ar fi UN Women în Moldova și HELP Age Moldova au realizat și difuzat la canalele de televiziune spoturi video tematice pentru a sensibiliza și informa populația cu privire la fenomenul violenței și a îndemna societatea spre acțiuni de toleranță ”0” față de acest fenomen.

Cu referire la **Articolul 6**, pentru a combate infracțiunile de trafic de ființe umane (TFU) precum și a consolida sistemul de protecție și asistența victimelor și potențialelor victime, mai multe prevederi legislative și documente de politici au fost aprobate/adoptate: Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor; Legea nr.32 din 16.03.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, preponderant referindu-se la Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. Menționăm și Strategia națională pe domeniu, aprobată recent, care reprezintă o abordare holistică de prevenire și combatere a fenomenului de TFU.

În cadrul Sistemului Național de Referire, s-a asigurat în continuare asistența și protecția victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane la servicii de calitate. Astfel, în perioada 2013-2017 au fost asistate 6124 persoane din care 569 victime ale TFU și 5555 potențiale victime ale TFU. Totodată, MSMPS, în parteneriat cu OIM în Moldova, a desfășurat repatrierea 352 persoane, din care 103 victime ale TFU, 62 persoane în dificultate și 187 minori neînsoțiți.

În platforma SNR, un accent sporit a fost pus pe instruirea membrilor echipelor multidisciplinare, precum și a profesioniștilor din alte domenii conexe, întru familiarizarea acestora cu legislația din domeniu precum și consolidarea capacităților de colaborare în procesul de identificare și asistență a victimelor și potențialelor victime TFU.

În scopul sensibilizării publicului cu privire la TFU, prevenirea traficului în scopul exploatării prin muncă, promovarea utilizării sigure a internetului și reducerea vulnerabilității la fenomenul a anumitor grupuri sociale, în perioada de raportare au fost desfășurate multiple campanii informaționale.

Cu referire la **Articolul 7**, ce vizează viața politică și publică, în perioada de raportare au fost operate modificări legislative care au contribuit la responsabilizarea partidelor politice cu privire la implementarea principiului egalității între femei și bărbați. Acestea vizează: introducerea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe în organele de conducere ale partidelor politice și la reprezentarea femeilor și bărbaților în listele de candidați; condiții avantajoase pentru femei cu privire la numărul obligator de semnături ce urmează să le colecteze pentru a fi înregistrate în calitate de candidate la funcția de deputat în circumscripțiile electorale uninominale. Potrivit studiului „Barometrul de Gen”, realizat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, în cadrul partidelor politice ponderea femeilor în rândul membrilor este de 41,1%, iar a bărbaților – de 58,9%. Potrivit autorilor cercetării, practic, nu există date statistice despre membrii partidelor politice și este posibil ca evidențe în acest sens nici să nu existe. În ceea ce privește reprezentarea femeilor în funcțiile de decizie la nivelul executivului central, în Republica Moldova s-a reliefat o creștere considerabilă a numărului de femei în cabinetul de miniștri de la 20,8 % în 2016 la 38,5 % în 2017 urmare a reformei administrației publice centrale, ce a vizat revizuirea competențelor instituționale și reducerea numărului de ministere de la 16 la 9.

Cu referire la reprezentarea femeilor la nivel local, se atestă o ușoară creștere a femeilor în funcție de primare de 2,6% în 2015 comparativ cu 2011. Reprezentarea femeilor în consiliile locale și în consiliile raionale și municipale a crescut cu 1,4% și respectiv cu 2,2% în 2015, comparativ cu 2011.

Urmare a eforturilor comune întreprinse de către Guvern în parteneriat cu UN Women / PNUD, pe dimensiunea consolidării capacităților femeilor pentru a accede la funcții eligibile (primare, consiliere locale), precum și a femeilor alese, în premieră în istoria Moldovei, femeile rom (7 în total) au fost înregistrate pe listele electorale ale partidelor politice și ca candidați independenți la alegerile locale, dintre care 2 femei rom au fost alese ca consilieri locali.

Cu referire la **Articolul 8 privind** reprezentarea țării la nivel internațional menționăm că 6 femei sunt acreditate în calitate de șefi de misiuni diplomatice și consulare ale Republicii Moldova peste hotare. Guvernul RM a desemnat 134 de experți guvernamentali în organele de lucru și comitetele de monitorizare ale Comitetului de Miniștri al CoE, dintre care 57 de poziții sunt acoperite de către femei.

Domeniile de expertiză includ pilonii de competență ale CoE, cum ar fi: drepturile omului, democrație și statul de drept. În cadrul structurilor CoE, atât în Strasbourg, cât și în oficiile externe ale CoE activează 36 femei, care dețin cetățenia R. Moldova (17 dintre acestea sunt cu contract permanent (CDI/CDD) și 19 cu contract temporar (lunar).

Cu referire la **Articolul 9** ce vizează cetățenia/naționalitatea, cadrul legislativ prevede că atât bărbații, cât și femeile au drepturi egale la obținerea, schimbarea și menținerea cetățeniei. Acest drept nu este afectat de anumiți factori sociali, culturali sau economici. În 2017 elemente inovative au fost incluse în legislație și vizează: extinderea dreptului de dobândire a cetățeniei și asupra beneficiarilor de protecție internațională; s-a lărgit criteriile de dobândire a cetățeniei pentru copilul “născut pe teritoriul Republicii Moldova din părinți care au cetățenia unui alt stat sau unul dintre care este apatrid sau beneficiar de protecție internațională, cu condiția că, la momentul nașterii, cel puțin unul dintre părinți deține drept de ședere sau beneficiază de protecție internațională acordate de autoritățile competente ale Republicii Moldova.

Conform Legii nr.200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, străinii aflați în Republica Moldova se bucură de aceleași drepturi și libertăți ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de legislația în vigoare. Astfel, străinii au dreptul de a deține casă și alte bunuri în proprietate privată, de a moșteni sau de a testa bunuri, de a exercita dreptul de autor al unei opere literare, artistice sau științifice, al unei descoperiri, invenții, de asemenea au alte drepturi personale nepatrimoniale. Străinii cu drept de ședere în Republica Moldova au dreptul la muncă și la protecția muncii în conformitate cu legislația în vigoare și cu permisiunea organelor abilitate din domeniul ocupării forței de muncă.

Cu referire la **Articolul 10**, pornind de la principiul egalității și a nediscriminării în accesul la instituțiile de învățământ indiferent de tipul sau nivelul acestora, menționăm că la etapa actuală nu există discipline separate pentru băieți și fete. Admiterea în învățământul profesional tehnic secundar, profesional tehnic postsecundar, postsecundar nonterțiar și în învățământ superior se face în baza concursului mediei înșușitei din certificatul de studii.

Cît privește ponderea băieților și a fetelor la diferite trepte de învățământ, se constată un echilibru de gen la treapta primară și secundară. Conform datelor BNS, rata de alfabetizare cuprinde un număr total de 99,36%, în rîndul bărbaților fiind de 99,60%, iar în rîndul femeilor de 99,14%.

Ponderea femeilor din totalul cadrelor didactice, pe nivele de învățământ, este mai mare în învățământul primar și secundar general, unde femeile în anul 2017 au constituit 86% și 70,5% în învățământul profesional tehnic postsecundar. În învățământul profesional tehnic secundar, femeile au constituit 53,3% și respectiv 54,5% în învățământul superior, în același an. În învățământul superior din numărul total al personalului de conducere științifico-didactic și didactic, se observă că femeile s-au aflat într-un număr redus în funcția de rector constituind 21,4% și în cea de profesor universitar – 25,2%. De asemenea, acestea s-au aflat pe poziție dominantă în funcția lector universitar, constituind 62,1% și cea de personal didactic – 60,5%.

În vederea facilitării integrării economice a persoanelor în căutarea unui loc de muncă, inclusiv a femeilor tinere, în corelare cu capacitățile și necesitățile pieței forței de muncă a Republicii Moldova, acestea au acces și beneficiază inclusiv de servicii gratuite de formare profesională (cursuri de calificare, recalificare și perfecționare) oferite de ANOFM prin intermediul structurilor sale teritoriale.

Urmare a eforturilor consolidate ale Guvernului, sectorului privat și partenerilor de dezvoltare o atenție deosebită a fost acordată promovării fetelor în domeniul STEM, prin dezvoltarea abilităților și obținerea cunoștințelor de antreprenariat și liderism în acest domeniu.

Cu referire la **Articolul 11** privind ocuparea forței de muncă, conform prevederilor cadrului normativ național, orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vîrstă, rasă, culoare a

pielii, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, domiciliu, dizabilitate, infectare cu HIV/SIDA, apartenență sau activitate sindicală, precum și pe alte criterii nelegate de calitățile sale profesionale, este interzisă.

Prin Hotărârea Guvernului nr.1473 din 30.12.2016 a fost aprobată Strategia națională privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021, elaborarea acesteia fiind determinată, în primul rând, de necesitatea echilibrării pieței muncii prin creșterea nivelului ocupării și a calității acesteia, de sporire a competitivității și a angajabilității forței de muncă, de rînd cu un grad mai mare de incluziune pe piața muncii, în special a grupurilor social-vulnerabile.

În perioada anului 2016, ponderea femeilor în populația ocupată este, practic, egală cu cea a bărbaților și se menține pe parcursul ultimilor ani la același nivel pentru anul 2017, distribuția după sectoare economice, relevă o pondere mai mare a femeilor ocupate în sectorul servicii (60,3% femei și 39,7 respectiv bărbații). Femeile mai puțin se regăsesc în sectorul agricol (43,2%), industrie (44,9%) și construcții (8,2%), dar predomină în așa activități economice, precum comerț (58,6%), hoteluri și restaurante (67,5%), învățământ (79,9%), ocrotirea sănătății (84,4%).

Cele mai mari discrepanțe ale câștigurilor femeilor și bărbaților sunt în activități financiare, informații și comunicații; arta, activități de recreere și de agrement. Nivelul de remunerare al femeilor este mai mic decât al bărbaților în majoritatea activităților economice, discrepanța fiind de la 0,4% în învățământ până la 41,4% în activități financiare și de asigurări, urmat de 32,8% în informații și comunicații

Salariații sunt supuși asigurării sociale de stat și beneficiază de toate garanțiile, compensațiile și alte plăți prevăzute de sistemul asigurărilor sociale de stat conform legislației în vigoare.

Legislația națională nu stabilește la etapa actuală drepturi diferențiate pe criterii de gen între femei și bărbați în ce privește folosirea concediului de odihnă anual plătit sau la formarea profesională. Astfel, Codul muncii operează cu noțiunea de “salariați” și conține norme generale și unice care se aplică atât femeilor, cât și bărbaților.

Femeilor salariate și ucenicilor, precum și soțiilor aflate la întreținerea salariaților, li se acordă un concediu de maternitate ce include concediul prenatal cu o durată de 70 de zile calendaristice (în cazul sarcinilor cu 3 și mai mulți feți – 112 zile calendaristice) și concediul postnatal cu o durată de 56 de zile calendaristice (în cazul nașterilor complicate sau nașterii a doi sau mai mulți copii – 70 de zile calendaristice). După expirarea concediului de maternitate, li se acordă un concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani, cu achitarea indemnizației din bugetul asigurărilor sociale de stat și, la solicitare în baza cererii, un concediu suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vîrstă de la 3 la 4 ani, cu menținerea locului de muncă (a funcției).

Dreptul la indemnizație paternală se acordă tatălui asigurat în sistemul public de asigurări sociale, angajat în baza contractului individual de muncă. În perioada lunilor ianuarie – decembrie 2017, au beneficiat de indemnizație paternală 2728 tați.

Ponderea bărbaților care beneficiază de indemnizație lunară pentru creșterea copilului pînă la împlinirea vîrstei de 3 ani a crescut considerabil, de la 0,8% în 2012, la 9,6% în 2017.

Urmare reformei sistemului de pensionare, începînd cu 1 iulie 2019, se stabilește vîrsta standard de pensionare pentru limita de vîrstă - de 63 de ani pentru bărbați și, începînd cu 1 iulie 2028, vîrsta standard de pensionare de 63 de ani pentru femei. Atingerea acestor vîrste se realizează prin creșterea anuală a vîrstelor standard de pensionare, conform eșalonării.

În perioada 2013-2016 din numărul total pensionari pentru limita de vîrstă, femeile au avut o pondere constantă de 70% a acestora. Totodată se atestă o discrepanță de gen în marimea medie a pensie pentru limita de vîrstă de cca 199 lei în 2013 și de 269.69 lei în 2016, în ambele cazuri în favoarea bărbaților.

Domeniul de asistență socială prevede acordarea prestațiilor sociale, precum și a serviciilor sociale pentru persoanele aflate în dificultate. Prestațiile sociale și serviciile sociale se stabilesc în temeiul evaluării necesităților persoanei, confirmate prin ancheta socială și prin alte acte constatatoare. Asistența socială, se acordă în baza consimțământului liber exprimat al persoanei care necesită sprijin și are discernământ sau al reprezentantului ei legal, în cazul în care aceasta este lipsită de sau limitată în capacitate de exercițiu. Remarcăm că ponderea cea mai mare a beneficiarilor de asistență socială o dețin femeile.

Cu referire la **Articolul 12** ce vizează ocrotirea sănătății și planificarea familială, cadrul normativ național garantează dreptul la ocrotirea sănătății, inclusiv reproductive și planificare familială. Serviciile de ocrotire a sănătății reproductive și de planificare familială se prestează de instituțiile de stat și nestatale de ocrotire a sănătății, de învățământ și de asistență socială, serviciile medicale, inclusiv cele de planificare familială, fiind disponibile în țară, în mod egal, atât pentru femei cât și pentru bărbați.

În scopul îmbunătățirii calității serviciilor de sănătate a reproducerii pentru persoanele din grupurile vulnerabile, Guvernul a asigurat accesul acestora la contraceptive procurate la nivel de asistență medicală primară din sursele asigurării obligatorii de asistență medicală. În acest sens, anual instituțiile medic-sanitare de asistență medicală primară, în baza necesităților estimate, asigură gratuit persoanele din grupurile vulnerabile cu contraceptive.

Întru asigurarea accesului la servicii ginecologice pentru fetele și femeile cu dizabilități locomotorii, în anul 2017, pentru prima dată, MSMPS, în parteneriat cu Fondul ONU pentru populație în Republica Moldova și Biroul de Cooperare al Elveției au finanțat dotarea a 30 de centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor cu echipament medical adaptat acestor grup de fete și femei.

Cu referire la accesul femeilor în detenție la servicii medicale menționăm că acordarea asistenței medicale pe tot parcursul detenției. Deținutele gravide beneficiază de asistență medicală sporită – asistență ginecologică, terapeutică în conformitate cu standardele naționale, în ultimul trimestru al sarcinii fiind transferate la spitalul penitenciar sub supravegherea medicului obstetrician-ginecolog.

Cu referire la **Articolul 13** ce se referă la eliminarea discriminării femeilor și fetelor în viața economică și socială, menționăm că conform Constituției „statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare”. Persoanele asigurate din sistemul public de asigurări sociale au dreptul la în următoarele prestații: indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă; prestație pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină); prestație pentru recuperarea capacității de muncă; indemnizație de maternitate; indemnizație unică la nașterea copilului; indemnizație pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani; indemnizație pentru îngrijirea copilului bolnav; ajutor de deces.

În vederea acordării suportului familiilor defavorizate, a fost lansat Programul ajutor social care la moment dispune de două componente de bază – ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului. În perioada 2015-2017 se atestă o creștere a numărului de familiile beneficiare ai ajutorului social și ajutorului pentru perioada rece a anului, cu 4981 familii și respectiv cu 18605 familii.

Începând cu anul 2012, în Republica Moldova funcționează Serviciul social asistență personală, scopul căruia este de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe. Conform datelor statistice, în țară activează 2295 de asistenți personali care îngrijesc 2295 de persoane cu dizabilități severe.

Conform legislației, toți cetățenii au accesul la credite, indiferent de sex, respectând prevederile procedurilor respective. În același timp, menționăm deficiențe la capitolul statisticii dezagregate pe sexe privind utilizarea acestora, mărimea și destinația.

Cu referire la **articolul 14** ce vizează femeile și fetele din mediul rural, menționăm că Prevederile legislației naționale stipulează drepturi egale pentru femei și bărbați referitor la proprietatea asupra pământului, accesul la programele de asigurare, servicii medicale, programe educaționale, de creare și participare în cooperative agricole, realizarea activităților de antreprenariat, etc.

Conform Recensământului General Agricol realizat în anul 2011, există în total 902214 exploatații Agricole în Republica Moldova. La nivel național, 36% din exploatațiile agricole sunt conduse de femei și 64% de bărbați. Există un decalaj notabil între sexe în ceea ce privește deținerea de mașini și utilaje agricole în Republica Moldova. Cu excepția mini-tractoarelor (17%), exploatațiile conduse de femei dețin mai puțin de 12% din totalul de mașini agricole.

În Moldova femeile din mediul rural constituie aproape 30% din totalul populației țării și 51% din populația stabilă din mediul rural. Fenomenul migrației la muncă, inclusiv al femeilor din mediul rural, este unul cunoscut și abordat în diverse lucrări analitice. Printre femeile implicate în migrația la muncă ponderea celor din mediul rural este de circa 70%.

Un șir de indicatori statistici scot în evidență diferențele socio-demografice dintre femeile rurale și urbane. Speranța de viață la naștere a femeilor de la sate este cu peste 3 ani mai joasă decât a femeilor din orașe, iar vârsta medie a acestora este cu 1,2 ani mai mică, acest decalaj în ultimii 5 ani înregistrează tendințe spre creștere.

Procesul de îmbătrânire a populației este mai avansat în mediul rural, coeficientul de îmbătrânire printre femeile rurale fiind într-o ascendență continuă, este deosebit de înalt și a constituit 19,4% (la 1 ianuarie 2015), depășind cu 1,3 puncte procentuale valoarea respectivă înregistrată pentru femeile din orașe și cu 3,2% valoarea medie pe țară (la 1 ianuarie 2015 a fost de 16,2%).

Nivelul de educație al femeilor din localitățile rurale este mult mai redus în raport cu femeile din orașe. Doar 46,4% dintre femeile active din mediul rural dispun de studii superioare, medii de specialitate sau secundar profesionale, iar în ultimii ani ponderea acestora înregistrează tendințe stabile spre diminuare.

Datele statistice denotă că accesul la serviciile medicale al femeilor rurale este mai redus în comparație cu femeile din urbe. Totodată, datele relatează asupra faptului că peste 1/4 dintre femeile rurale nu dispun de asigurare medicală în comparație cu doar 15% dintre femeile din orașe.

Persoanele din mediul rural sunt principalii solicitanți în cadrul programului Ajutorul Social.

Cu referire la participarea femeilor din zonele rurale la luarea deciziilor, ultimele scrutine electorale locale au înregistrat creșteri, însă foarte lente, a pozițiilor ocupate de femei. Ponderea femeilor în rândul primarilor a depășit abia 20 la sută, în consiliile raionale femeile dețin sub 20 la sută locuri, în cele locale au atins 30%

Cu referire la **Articolul 15** ce vizează egalitatea în fața legii, legislația Republicii Moldova este în cea mai mare parte compatibilă cu cele mai bune practici internaționale în domeniul prevenirii și combaterii nediscriminării. Statul garantează tuturor cetățenilor săi, străinilor și apatrizilor care locuiesc pe teritoriul său drepturile și libertățile prevăzute de Constituția Republicii Moldova, de alte acte legislative, precum și de normele și principiile universale ale dreptului internațional. Totodată, se depun eforturi considerabile pentru armonizarea legislației naționale în domeniul apărării drepturilor omului și aplicarea acesteia în corespundere cu standardele și normele stabilite de organizațiile internaționale.

În condițiile amplificării mobilității forței de muncă între state și a fenomenului emigrării populației apte de muncă, coordonarea sistemelor de securitate socială a devenit o componentă importantă a politicii

sociale promovate de stat. Până în anul 2018 Republica Moldova a încheiat acorduri în domeniul securității sociale cu 13 state (România, Portugalia, Bulgaria, Luxemburg, Austria, Estonia, Cehia, Polonia, Ungaria, Belgia, Lituania, Germania și Turcia). La etapa de negocieri se află acordurile cu Letonia, Israel, Belarus și Italia. În domeniul migrației de muncă până în prezent au fost încheiate acorduri cu Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Azerbaidjan, Italia, Israel, Franța și Bulgaria.

Cu referire la **Articolul 16** ce vizează căsătoria și viața de familie, în Republica Moldova, relațiile familiale sînt reglementate în conformitate cu principiile precum monogamie, căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, egalitate în drepturi a soților în familie, sprijin reciproc moral și material etc.

Pentru încheierea căsătoriei este necesar consimțămîntul reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și femeii care se căsătoresc, precum și atingerea de către ei a vârstei matrimoniale (18 ani).

Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sînt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat.

În conformitate cu legislația națională, bunurile dobîndite de soți în timpul căsătoriei sînt proprietatea lor comună în devălmășie dacă, în conformitate cu legea sau contractul încheiat între ei, nu este stabilit un alt regim juridic pentru aceste bunuri. Orice bun dobîndit de soți în timpul căsătoriei se prezumă proprietate comună în devălmășie pînă la proba contrară

Procedura de desfacere a căsătoriei este una non-discriminatorie după criteriul de sex, căsătoria poate înceta prin divorț, în baza cererii unuia sau a ambilor soți. În lipsa acordului soției, soțul nu poate cere desfacerea căsătoriei în timpul gravidității acesteia și timp de un an după nașterea copilului dacă acesta s-a născut viu și trăiește.

Domiciliul copilului minor care nu a atins vârsta de 14 ani, în cazul cînd părinții locuiesc separat, se determină prin acordul părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească, ținîndu-se cont de interesele și părerea copilului (dacă acesta a atins vârsta de 10 ani).